

TIBIKE MESÉL NAGYAPÓNAK.

A két nyárfaóriás most is feszes vigyázz-állásban őrizte a park bejáratát. Mint egyenes vonallá merevedett szigorúság hasítottak bele a kék levegőégbé. Hatvanöt éve állnak itt, hatvanöt éve tisztelgnek meg nem rokkánó derékkel, sőt mind büszkébb keménységgel arra felfelé. Kinek? A szikrázó napfénynek, a sápadozó holdnak, vagy talán a csillagok vibráló, lila világának? És a puha ezüstszőrözet selymével bederezett fiatal hajtásaik ott fenn a csúcson mint égbe kívánczó eleven vágyakozások törnek mind magasabbra — hatvanöt év óta minden májusban egyforma fiatalsággal, egyformán diadalmas erővel...

Ti nem tudjátok, hogy a fák holtukig nőnek, hogy a fáknak csak ifjúságuk van, minden tavasszal kifeszülő, duzzadó, újra született ifjúságuk...

Ha nőni már nem tudnak, akkor meghalnak...

A nyárfák tehát most is állottak és őrködtek. Messze elláttak; a parkon túli dombtetőkre is. A nap már leferdült a nyugati égbolton; szeptember vége volt, de még melegen tűzött. A nyárfák árnyékesúcsai pedig, mint két megfoghatatlan, fekete törhegy, kúsztak fel a kastély falán. Mintha az ablakokat keresték volna, hogy rajtuk behatolva, ott benn szíven szűrassák a lihegő emberi életet. Lassan, de iszonyú következetességgel nyújtózkodtak mind messzebbre és egyúttal mind közelebb a célhoz. Mint a halál...

A fák a parkban hallgattak. Északról túlkölés bűgött ide, de csak úgy, mint tünékeny hallucináció. Két kuszált ruházatú veréb tollpíhén civakodott az udvar kavicsán. A kastély széles ámbitusán öreg karosszék üresen merengett a rég elmúlt időkön. Még mindig izmos, kemény karjait szélesre kitárta. Nagyon várt valakit. Előtte vörhenyeges karéjba kuporodva feküdt a Kutya. Egy ideig mozdulatlanul, aztán mind sűrűbben tekintgetve fel: nem jön-e, akinek már itt kellene lenni.

A fekete árnyéktörök beszúrtak a kastély ablakain és ebben a pillanatban, mintha csak előlük menekülne, megjelent az ajtóban Nagyapó. A Kutya felkapta a fejét, testén öreges reszketés vonaglott végig és revés csontjai mint rekedt nyöszörgések csikorogtak meg. Savószinű szempárján bágyadt fényfoszlány villant át egy pillanatra, aztán megint elnyelte a szomorú szürkesség, mint a nyirkos, novemberi köd a belészűrölköző halódó napsugarat.

A Kutya észrevette, hogy baj van. Nagyapó öt percet késett és hogy az ámbitus korlátjának peremébe kapaszkodva tapog el a karosszékeig. Eddig mindig a maga lábán járt.

Nagyapó leült a székbe. A Kutya kissé megnyugodva várta most már azokat az eseményeket, amelyek ilyenkor következni szoktak. Számtalanszor nézte már végig. Pontosan tudta még a sorrendet is.

Nagyapó először is szétnyitja mellén a köpenyt, melynek szabását elfelejtették már a mai szabók. Bajos lenne — ha elszakad — helyébe

ilyent csináltatni. Erre azonban úgy sem lesz már szükség... Aztán kigombolja a kabátot is. Szereti, ha behorpadt melléhez hozzáférkőzhetik a napsugár, melynek csodás gyógyító erőt tulajdonított.

— A nap melegéből kell ellopogatni olyankor, midőn itt belül kialvóban van már az élet tüze — szokta volt kesernyés mosollyal mondogatni.

Akkor előveszi turbán-kupakos, művészi kéz alkotta pipáját, melyet egyik őse zsákmányolt Üzbég basától Lendva ostrománál. Kirakja a tűzkőt és a taplót az asztalra. Végül előkerül a cifra-cafrangos dohányzacskó is. Egyik rég elföldelt ihásza ajándékozta meg vele esküvője alkalmával, mikor négy hófehér mén röpítette a tündérszép Pereszteghy Ilkát a régi Tuboly-portára. Azóta — huszonnégy éve már — ő is ott pihen a park északi sarkában három ciklámen-bokor alatt.

Mindezek az emlékek, mint kedveseink hazajáró kísértetei, ott libegtek-lebegtek Nagyapó körül, valahányszor pipagyújtásra készülődött. Néha abba is hagyta egy pillanatra a készülődést és ráfedkezett az árnyékokra, melyek mintha maguk után csalogatták volna a karosszékből...

De aztán mégis csak meg kellett még tömni a pipát. Olyan ütemesen, mintha vezényszóra tette volna, vagy mintha a pipatömésnek is megvolna a maga ritmusa...

A Kutya pedig szemmel kísér minden mozdulatot és úgy látszik, mintha számlálná a nyomkodásokat...

Mikor aztán kivan a kellő szám, a tűzszerszámokat veszi szemügyre. Fektéből lassan lábra áll, mert most következik e közösen eltöltött délutánok legnagyobb gyönyörűsége: a csiholás. Nagyapó sokáig sercegeti a kőből a szikrákat: hadd teljék gyönyörűsége a Kutyanak benne. Hiszen ő meg azon gyönyörködik, hogy a Kutya mily emberies csoda-áhitattal figyel a görbe ívben pattogó szikrákat, melyek sötét semmiséggé lobbannak szét. Hogyan keletkeznek a szikrák és hová lesznek: ez volt a Kutya életének legtitokzatosabb problémája, melyre semmikép sem talált feleletet. Azért is nézte mindig ilyen tiszteletteljes félelemmel Nagyapónak ezt a műveletét.

A kutyafilozófia nagy problémái is csak addig nem vesztek el érdekességüket, míg problémák maradnak...

Mikor aztán Nagyapó látta, hogy pipájának füstkarikái kellő mértékre felkövéredtek, intett a Kutyanak, hogy menjen közelebb. A Kutya erre egészen Nagyapó elé állt, állát térdére fektette és figyelve tekintett fel rá. Nagyapó pedig jobbjával simogatni kezdte a fejét, míg baljával a pipát kezelte.

És aztán elkezdtek beszélgetni. Nagyapó meg a Kutya. Halkan és komolyan beszéltek, miként az öreg emberek szoktak. Mit beszéltek? Kettőjük titka maradt. Nagyapó meghagyta, hogy ilyenkor senki se zavarja őket. Valószínűleg régi vadászhistóriákról emlékeztek, melyeknek ők ketten voltak a hősei. Nagyapó vitte a szót. A Kutya szemével és halk, tagolt hangokkal felelgetett...

Mindez így szokott történni — máskor.

Most azonban nem nyitotta ki ruháját Nagyapó, pedig a nap még erőteljesen sütött az ámbitusra. Ellenkezőleg: összebb húzta a mellén. S a pipát se vette elő. Csak nézett mereven el a nyárfák felé, a parkon túlra, ahol a szelid vonalú dombsor szikrázva égett a napsütésben. Olyan-

formán, mintha feleletet várna valami kérdésre onnan túlról, nagyon messziről...

A Kutytát ez a szokatlan viselkedés egészen kihozta sodrából. Vén csontjait meghazudtolva ugrott talpra, felszegte fejét és most már határozott magyarázatot kért. Nagyapó azonban — ezúttal először — nem méltatta figyelemre. Sőt amikor az állát térdéhez dörzsölve megsürgette a feleletet — kellenlenül tolt el magától. A Kutya éppen fájdalmas szemrehányásra készült, amikor Tibike, Nagyapó legkisebbik unokája, szökdelve röppent ki az ámbitusra és egyenesen Nagyapó ölébe viharzott.

Tibike tegnap délelőtt egy mesét hallott a tanító nénitől, aki a Mura-közből menekült a Zala-melléki dombsor alján meghunyászkodó kis faluba. A tanító néni igen sok szép mesét tud, de amit tegnap mondott, az mind-egyiknél szebb, úgy, hogy magának is könnyelábbadt tőle a szeme, mire a végére ért...

Ez a mese nagyon kikíváncozott Tibikéből. Elhatározta, hogy mihelyt hazatér az iskolából, elmondja Nagyapónak. Eddig mindig Nagyapó mesélt neki, most ő fog Nagyapónak mesélni. Nagyszerű dolog lesz az! Büszkén és komolyan jött ki az iskolából. Az izgatottság lágy pírt vert ki az arcán.

Itthon már az ebédnél hozzá akart kezdeni, de a nagyok nem hallgatnak rá. Édesapja a kukoricatörésről és az őszi búzavetésről beszélt, az édesanyja haragos volt, mert a szakácsné három befőttesüveget durrantott szét vigyázatlanul. Bár a befőttes-témára hegyezni kezdte a fülét, de azért igen rossz néven vette, hogy mindenféle unalmas és haszontalan dolgok kerülnek szóba, mikor neki sokkal fontosabb mondanivalója van. Csak Nagyapó vetett feléje egy biztató pillantást. Benne bízott. Nagyapó bizonyára meg fogja hallgatni.

És tegnap délután csakugyan el is mondta neki a mese első részét. De mire a végére ért volna, a nap leszállt a park fái mögé. Az ámbitus árnyékba borult és Nagyapó bevonult csendes sarkszobájába. Úgy egyezett meg, hogy Tibike ma délután folytatja a mesét.

Csak négy órakor kellett volna jönnie, de már háromkor az ámbituson termett. Nagyapó ma igen szótlan és szomorú volt az ebédnél. Úgy gondolta, hogy neki most meg kell vigasztalnia Nagyapót.

A gyermekek néha többet éreznek, mint amennyit mi tudunk.

Különben is tegnap óta sok fontos esemény történt. Pajthay Feri ma reggel sietségében őszibarack helyett rózsakrumplit vitt tízóráira az iskolába. Hát az Öveges Peti, a keményöklű kanászgyerek, milyen furcsán írta a p-betűt! Legrosszabbul azonban mégis Angyal Rózsi járt, aki rá-döntötte a tintát az ábécés-könyvére és most az úr, ír, rí és a többi komoly szó elmerült a tinta Fekete-tengerében. Angyal Rózsi most már sohasem tanulhat meg olvasni. Mi lesz szegénykéből. Talán haza sem mer menni, hanem örökre elbujdosik... Hazajövet pedig Klincsek Sanyival találkozott, aki gyönyörű sárgarigót vitt a markában. Úgy csillogott a tolla, mintha aranyból és fénylő acélból lett volna. A bátyja fogta a határszéli fenyvesben. Milyen boldog is lehet ez a Klincsek Sanyi! Csak ne szorongatná annyira markában a madarat...

És még igen sok más nevezetes dolog is történt, melyek most mind ott kavarogtak Tibike agyában és erőnek-erejével kiigyekeztek belőle egymás hegyin-hátán, mint a skatulya szűk résén az elzárt cserebogarak...

Mindezeket pedig el kell mondania Nagyapónak — mert Nagyapó szomorú...

De nem mert belekezdeni. Nagyapónak egyetlen tekintete ajkára fagyasztotta a szót. Igen különösen nézett rá. Megdöbrent tőle. Csaknem reszketve kérdezte:

— Nagyapó, eljöttem hozzád. Mit csinálsz? — És nagy, dióbarna szemeit felemelte Nagyapó pátriarcha arcára.

Mást valami közönyös, kitérő szóval utasított volna el Nagyapó, de Tibikének, annak a reárebent két gyermekszemnek felelni kellett. Az ámbituson lágyan szétesendülő kérdés a szeretetnek ama csodás melódiájával zengett feléje, melyben angyali szárnycsapások halk zenéjét sejtjük.

— Hűvös van odabenn. Fáztam... Kijöttem melegedni a napra. A vén ember hamar fázik... mindig fázik... — mondta lassan és komolyan Nagyapó, mintha nagyokhoz beszélne.

Ez a válasz azonban nem elégítette ki Tibikét. Hiszen még mindig nyári meleg volt. Aztán meg ő azt akarta valójában tudni, hogy Nagyapó miért szomorú. Most megint eszébe jutottak a délelőtti nagy események. Ha elmondaná őket, Nagyapó bizonyára felvidulna... De nem tudta, hogyan kezdjen hozzá. Aztán Nagyapónak egy nehéz sóhajtása a bátorságát is elvette ettől. Mégis csak legkönnyebb lesz, ha a tegnapi mesét folytatja. Átkarolta Nagyapó térdét és a gyermeki kedvesség utánóztatlan stílusában szólt:

— Nagyapó, mondjam-e tovább a mesét „Tündérország puszulásáról“?

Nagyapó megint csak elnézett a túlsó dombok felé. Mintha segítségért kiabáltak volna azok ide. Aztán nem is Tibikének, hanem csak úgy a semmisségbe szólt:

— Mondd!

Tibike tehát letelepedett Nagyapó lábszőnyegére. Ezt a szőnyeget valaha a Kutya öregapja hordta az oldalán, aki még akkor fejezte be a maga kutya-életét, amikor még Nagyapó eljárt a megyebálokra. Azóta ebből az életből, melynek bizonyára éppúgy megvolt a maga értelme és jelentősége, mint Napoleonénak, csak ez a kopott bőr maradt meg. Most erre kuporodva szokta várni Nagyapót a Kutya, az unoka...

Tibike fontoskodó, komoly arcot öltött. A Kutya a szőnyeg sarkára ült; hol Nagyapóra, hol Tibikére nézett. Fakó szemeiben valami lappangó aggodalom bujkált. Figyelni kezdett.

És Tibike folytatta a mesét:

— ... egyszer aztán a „Rontók országának“ alattomos kémei beférkőztek Tündérországba. Ijedős, gyáva, de ravasz emberek voltak. Sok népen uralkodtak, mert volt egy különös varázsszerűk, amellyel a legjózanabb embereket is el tudták bódítani úgy, hogy azok bódult álmukban azt cselekedték, amit nekik parancsoltak... Így tettek Tündérország őseivel is. Magukkal nyitatták ki saját országuk kapuit... és a rontók hadserege beözönlött Tündérországba...

Nagyapó megrezzent. Öklével energikus gesztust tett előre, mintha valami láthatatlanul közeledő veszedelmet akarna elhárítani.

... és a rontóknak, mint a sátánoknak, kénköves lángjai felgyúltak az országban...

— És Jellasich átlépte a Drávát... A Mura zúgott. A harangot félreverték... Tizenyolc évvel mentem meghalni...

Nagyapó reszketni kezdett. Az udvaron, a park fái fölött, a túlsó dombtetőkön menetelő hadsorokká elevenedtek a régi emlékek...

— Mit beszélsz, Nagyapó? — kérdezte körülnézve Tibike. De Nagyapó nem adott magyarázatot. Folytatta hát a mesét.

... Tűz, vér, pusztulás öntötte el a földet...

— De Kossuth kibontotta a zászlót és az üde, harsogó háromszínek a hegyeken és halmokon úgy lobogtak, mint kiröppent izzó remények...

Nagyapó izgatott lett. Tibike csak félve merte megjegyezni:

— Nem értelek, Nagyapó!...

Csodálkozva és megdöbbenve nézett fel rá. A Kutya felemelte a fejét. Az ámbituson síró szellő csapott át. Nagyapó felugrott a székből.

— Mindenünnen jöttek, illirek, rácok és oláhok... Nem látod? Nézd, ott... ott jönnek, a rablóöszön kiül az arcukra!...

Egyik kezével Tibikét ragadta karon, a másikkal a túlsó dombsorra mutatott, mely mögött a Mura gordonkázza bús dalait. A szeptembervégi nap világa mint szétömlő, lágy fényözön hullt a vidékre. A nyárfák levelei reszketve csillogtak a verőfényben. A szellők hátán az őszi ökörnyál ezüst pókhálói úsztak át a park fái fölött.

Ott túlhan valóban emberi alakok mozogtak egy nagy tetejű, földbe-süppedt, vén ház körül.

Abban a házban született Nagyapó és előtte még igen sokan a györkefai és tubolyházi Tubolyok nemzetségéből...

Azok az emberek abból a házból jöttek ki. Mások ugyanakkor abba a házba mentek be. Vállukon meg-megvillant valami. Szurony...

Szerb határőrség váltotta fel egymást...

A vén Tuboly-ház már tülesett a trianoni szerb határon...

Nagyapó hátralökte a karosszéket és egy gyors lépést tett előre. Tibike riadtan ugrott fel. A Kutya talpra pattant és parancsváróan függesztette szemét urára. A gyermek csaknem sírva kérdezte:

— Elmégy, Nagyapó? Nem tetszik a mesém?

Nagyapó azonban nem ment el. Mély hörgés szakadt fel melléből, mely úgy pattogott, sikoltott a torkán, mint mikor a vén fának gyökereit vagdossák el... Aztán visszahullt a székbe. Feje lekókadtt. Szelid patriarcha-arca rettentővé torzult egy pillanatra, de a vészes vonások úgy olvadtak el a gyermek részvevő, szerető tekintetétől, mint a kései hó a koratavaszi napsütéstől...

— Nem megyek el, Tibi, nem... *En* már nem megyek el... De neked el kell menned, túl, a dombtetőre... a vén házba, amelyről oly sokat meséltem neked... aztán a régi, pusztuló parkba, amely mögüle isötélik... aztán azon is túl, amerre a Tubolyok ősi birtokai nyújtózkodnak... el egészen a Muráig...

— El is megyek én — felelte örömmel a gyermek —, ha Nagyapó úgy akarja. — És ragyogó tekintettel nézett fel rá.

Nagyapó pedig két reszketős kezébe fogta Tibike fejcskáját, megsimogatta a kis pufók arcot, mélyen belenézett a nagy, kerek gyermekszemekbe... és miként egykoron Simeon a Megváltót, úgy látta meg azok tüzelő mélységében a magyar jövődőt...

— Most már folytathatod a mesét, Tibi... — szólt csendesén Nagyapó és homlokon csókolta a gyermeket.

Tibike pedig úgy tekintett fel Nagyapó megbékélt arcába, mint a szentképekre az áhitatos hívő.

És folytatta:

—... a sok ellenség végre legyőzte a tündéreket. Házaikat feldúlták, kincseiket elrabolták... De hiszen te nem is figyelsz, Nagyapó! Álmos vagy? Miért hunyod be a szemedet?!... Ne aludjál el Nagyapó! *Még nincs vége a mesének!*... Hallod, Nagyapó? Miért nem szólsz?!...

Tibike belekapaszkodott Nagyapó térdébe és kétségbeesetten rázta, hogy felébressze... A Kutya egy ideig feszült figyelemmel nézte a gyermek erőlködését. Aztán, mintha hívta volna valaki, csendesén odament urához, lehasalt a szőnyegre, állát Nagyapó lábára fektette és úgy helyezkedett el, mintha sohasem akarna onnan felkelni...

Tibike pici fejében pedig rettentő gondolat villant meg. Rémülten hőkölt vissza. A nap mintha hirtelen lenyugodott volna, sötét lett az egész udvaron... A park sötétvörös tűzben izzott. Az ámbitus körül csúnya, nagy, fekete árnyak fehér fényfoszlányokat kergettek. Az egész kastély mintha elindult volna a vén ház felé... és ő is, Nagyapó is és a Kutya is keringve, himbálózva mennek vele... A nyárfák pedig sikongva kiáltoznak a hirtelen kerekedett nagy szélben és sudaraikat a földig hajtogatják...

Tibike Nagyapó térdére rogyott, könnyei mint drága igazgyöngyök permeteztek a Kutya goboncos hátára.

És nem folytatta tovább a mesét.

Gál János.